

Wojciech Necel

W kierunku antropologii prawa własnego instytutu życia konsekrowanego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 51/3-4, 191-208

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WOJCIECH NECEL SChr

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

W KIERUNKU ANTROPOLOGII PRAWA WŁASNEGO INSTYTUTU ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Treść: Wprowadzenie. – 1. Kilka refleksji wokół metody. – 2. Doświadczenie charyzmatycznego wymiaru życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych w *communio* Kościoła. – 3. Wybrane elementy antropologii prawa własnego instytutu życia konsekrowanego. – 3.1. *Vocatio divina*. – 3.2. Konsekracja przez profesję rad ewangelicznych. – 3.3. Aktualność „myśli i zamierzeń” założycielki czy założyciela. – 3.4. Troska pasterzy Kościoła o życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych. – 3.5. Obecność osób konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych w życiu Kościoła lokalnego. – 3.6. Instytucjonalność życia konsekrowanego. – 4. Być znakiem w *communio* Kościoła. – Zakończenie.

Wprowadzenie

Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych to dynamika życia z Jezusem Chrystusem, zgodnie z Jego Ewangelią, według „myśli i zamierzeń” założycielki czy założyciela instytutu życia konsekrowanego. Wskazane „myśli i zamierzenia” w rzeczywistości pochodzą „nie z krwi, ani z żądz ciała, ani z postawy umysłu, kształtowanego na wzór tego świata, ale są (jest) owocem Ducha Świętego, działającego zawsze w Kościele” (ET 11). One to jako doświadczalne przeżycie Ducha Świętego przekazywane są członkom instytutu poprzez konstytucje po to, by według nich żyli, strzegli je, pogłębiali „i nieustannie rozwijali w harmonii ze wzrastającym stale Ciałem Chrystusa” (MR 11)¹. Trwająca już ponad cztery dekady posoborowa refleksja o życiu konsekrowanym zintensyfikowana przed 25 laty wprowadzeniem w życie Kościoła łacińskiego posoborowego

¹ Por. J. K a ł o w s k i, *Konstytucje jako zabezpieczenie celu i zadań instytutu życia konsekrowanego*, Prawo Kanoniczne, 36(1993) nr 3 – 4, s. 5 – 20.

Kodeksu Prawa Kanonicznego wciąż na nowo wprowadza Kościół w misterium uznania różnorodności form życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych, a także w bogactwo charyzmatów instytutów życia konsekrowanego i wyrastającą z nich wielość zinstytucjonalizowanych wspólnot życia konsekrowanego. Metoda takiego rozczytywania życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych w *communio* Kościoła nie likwiduje różnic między poszczególnymi formami, charyzmatami i instytutami życia konsekrowanego, ale zbiera je w ich różnorodności w otwartą jedność (LG 43). Poszczególne instytuty w procesie posoborowego i pokodeksowego *aggiornamento* i *approfondimento* stosując zasadę hermeneutyki odnowy i reformy przy zachowaniu ciągłości² wciąż na nowo odnajdują i ożywiają swoją charyzmatyczną tożsamość, która czerpiąc komponenty z chrystologii, eklezjologii czy pneumatologii implikuje wieloaspektowość teologiczno-prawnej refleksji i wymusza kierunki interpretacji oraz stosowania prawa własnego poszczególnych instytutów życia konsekrowanego³ również na fundamencie antropologii chrześcijańskiej. „W istocie misterium człowieka wyjaśnia się prawdziwie jedynie w misterium Słowa Wcielonego. (...) Chrystus, nowy Adam, właśnie w objawieniu tajemnicy Ojca i Jego miłości objawia w pełni człowieka samemu człowiekowi i odśłania przed nim jego najwyższe powołanie” (GS 22). „(...) Człowiek, będący na ziemi jedynym stworzeniem, którego Bóg chciał ze względu na nie samo, nie może się w pełni odnaleźć inaczej, jak tylko przez szczery dar z siebie samego” (GS 24).

1. Kilka refleksji wokół metody

Próbując – na początku XXI wieku – określić kierunki teologiczno-prawnej refleksji nad życiem konsekrowanym przez profesję rad ewangelicznych w Kościele poprzez zaakcentowanie wybranych segmentów antropologii prawa własnego instytutu życia konsekrowanego trzeba w punkcie wyjścia zwrócić uwagę na relacje między kodeksowym prawem dotyczącym instytutu życia konsekrowanego a prawem własnym tegoż instytutu, które w sobie właściwym pro-

² Por. Benedykt XVI, *Wydarzenia, które zachowam w pamięci i sercu*, L'Osservatore Romano (PL), 27(2006) nr 2, s. 17.

³ Por. J. Kałowski, *Konstytucje i inne zbiory prawe instytutów życia konsekrowanego według Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, Prawo Kanoniczne, 29(1986) nr 1–2, s. 149–184.

prium nie tworzą jakiejś polaryzacji, a naturalna między nimi zależność nie wyczerpuje się zasadą pomocniczości. Podjęty temat rozważać trzeba w oparciu o metodę zaproponowaną kanonistyce w soborowym Dekrecie o formacji kapłanów *Optatam totius* (OT 16). Punktami odniesienia proponowanej refleksji winno być rozumienie Kościoła jako *communio*⁴, które „*in omnibus institutionibus canonicis applicetur et hoc modo totum ordinem canonicum informet*”⁵. Benedykt XVI, jeszcze jako Prefekt Kongregacji Nauki Wiary, wskazując teologom nowe pola i metody badawcze, zachęcał do rozpoczęcia na nowo myślenia będącego nie tylko wytworem ludzkiej refleksji, lecz również wynikiem osobistego spotkania z uprzedzającym Słowem⁶. *Vocatio divina* osób konsekrowanych ma swoją prawdę, w której zgłębianiu i odkrywaniu współuczestniczą harmonijnie rozum i wiara, to znaczy oświecona Słowem Bożym ludzka wiedza.

Podjęta refleksja nad elementami antropologii prawa własnego instytutu życia konsekrowanego wychodzi naprzeciw pozornej rozłączności prawa własnego instytutu życia konsekrowanego i teologii życia konsekrowanego oraz duchowości poszczególnych wspólnot. Pozornej rozłączności – tak, jakby nie chodziło tu, jak w całym misterium Kościoła, „o jedną rzeczywistość, w której to co teologiczne, jest zarazem prawne, a co prawne jest zarazem teologiczne”⁷. Akcentowanie owej rozłączności w życiu wspólnoty konsekrowanej może skutkować tym, że konstytucje jako jej kodeks fundamentalny będą praktycznie traktowane jako zbiór organizacyjnych i dyscyplinujących zasad oraz norm czy dyspozycji, a nie jako „ewangeliczna reguła życia”. A przecież zawierają one charyzmatyczne

⁴Por. R. Sobaniański, *W sprawie zasady formalnej prawa kościelnego*, Prawo Kanoniczne, 30 (1987) nr 1 – 2, s. 3 – 5.

⁵H. Müller, *Utrum „communio” sit principium, formale – canonicum novae codificationis Iuris Canonici Ecclesiae Latinae?*, Periodica, 74(1985), s. 107; G. Girda, *Wprowadzenie do prawa kościelnego*, Kraków 1996, s. 102 – 129.

⁶Por. J. Ratzinger, *Wesen und Auftrag der Theologie. Versuche zu ihrer Ortsbestimmung im Disput der Gegenwart*, Einsiedeln – Freiburg, 1993, s. 49: „Zur Theologie gehört Glauben, und zur Theologie gehört Denken. Das Fehlen des einen wie des anderen würde sie auflösen. Das bedeutet: Theologie setzt einen neuen Anfang im Denken voraus, der nicht Produkt unserer eigenen Reflexion ist, sondern aus der Begegnung mit einem Wort kommt, das uns immer vorangeht”.

⁷R. Sobaniański, *Wpływ Soboru Watykańskiego II na kanonistykę*, Prawo Kanoniczne, 30(1987) nr 1 – 2, s. 55.

przesłanie założycielki czy założyciela instytutu, kierowane do swoich duchowych córek czy synów, które ukazuje specyfikę wspólnoty, to jest jej styl dokładniejszego naśladowania Chrystusa, właściwe wspólnocie oddanie się Bogu i włączenie się jej w dzieło budowania Kościoła oraz bycia dla spotkanych znakiem eschatycznych rzeczywistości. Tę immanentną i konieczną więź między charyzmatem instytutu życia konsekrowanego a jego prawem własnym podkreślił Jan Paweł II w Konstytucji apostolskiej *Sacrae disciplinae leges*, gdy analogicznie w stosunku do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku stwierdził, że: „(...) wystarczająco jest jasne, że celem Kodeksu nie jest bynajmniej zastępowanie w życiu Kościoła lub wiernych wiary, łaski, charyzmatu a zwłaszcza miłości. Przeciwnie, w Kodeksie chodzi raczej o to, aby rodził się taki porządek społeczności kościelnej, który – przyznając główne miejsce miłości, łasce i charyzmatowi – jednocześnie ułatwiałby ich uporządkowany postęp w życiu czy to społeczności kościelnej, czy poszczególnych ludzi, którzy do niej należą”⁸.

Współczesna refleksja teologiczno-prawna o życiu konsekrowanym przez profesję rad ewangelicznych posługując się metodą indukcyjną⁹ zdaje się wyrównywać – podkreślaną jeszcze kilka lat temu¹⁰ – przepaść między tzw. istotowym ujmowaniem życia konsekrowanego a jego charyzmatycznym wymiarem. Przecież charyzmat generalny życia konsekrowanego, a więc to wszystko co dotyczy elementów istotnych takich jak: śluby, formacja, powołanie, konsekracja, historycznie nie istnieją samo dla siebie, ale wyraża się w swojej teologiczno-prawnej pełni w charyzmacie danego instytutu, a więc poprzez „myśli i zamierzenia” założycielki czy założyciela instytutu i jest opisane jest w kanonicznie aprobowanych przez Kościół konstytucjach instytutu (KPK kan. 578 i kan. 587).

Zakreślony obszar badawczy w proponowanym studium rozważany jest przede wszystkim na bazie doktryny Soboru Watykańskiego II i przy pomocy Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku oraz

⁸ Jan Paweł II, Konstytucja apostolska *Sacrae disciplinae leges*, w: *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatus – Kodeks Prawa Kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Poznań 1984, s. 11.

⁹ Por. F. Wulf, *Fenomenologia della vita religiosa*, w: *Mysterium Salutis* (red. K. Rahner), Brescia 1975, s. 558-604.

¹⁰ Por. M. Midałi, *La teologia della vita consacrata dal Vaticano II ad oggi*, Vita Consacrata, 28(1992) n. 4, s. 312-327.

innych posoborowych, jak i pokodeksowych dokumentach Stolicy Apostolskiej, wśród których należy wymienić: motu proprio *Ecclesiae sanctae* papieża Pawła VI, instrukcję *Renovationis causam*, *Ordo professionis religiosae*, *Ordo consecrationis virginum*, adhortację apostolską *Evangelica testificatio*, wytyczne dla wzajemnych stosunków między biskupami i zakonnikami *Mutuae relationes*, instrukcję *Essential elements* oraz adhortację apostolską Jana Pawła II o konsekracji zakonnej w świetle tajemnicy Odkupienia *Redemptionis donum*, adhortację *Vita consecrata* oraz instrukcję Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego „Rozpocząć na nowo od Chrystusa. Odnowione zaangażowanie życia konsekrowanego w trzecim tysiącleciu” z 2002 roku.

2. Doświadczenie charyzmatycznego wymiaru życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych w *communio* Kościoła

Hermeneutyki ciągłości jako konieczna zasada interpretacji i recepcji soborowego nauczania pozwala na nowo przeżywać prawdę, że Kościół od swoich początków z woli Chrystusa Pana jest Świątynią Ducha Świętego (por. LG 4; SC 2; AG 7) i że ostatecznie to Duch Święty tworzy Kościół i „jednocząc go we wspólnocie i posłudze, obdarza go różnymi darami hierarchicznymi i charyzmatycznymi i za ich pomocą kieruje nim oraz przyozdabia swoimi owocami” (LG 4), a wierni obdarowani tymi darami mają prawo i obowiązek ich wykorzystania „w Kościele i świecie dla dobra ludzi i budowania Kościoła w wolności Ducha Świętego” (AA 3). Również „rady ewangeliczne, dotyczące poświęconej Bogu czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, jako ugruntowane na słowach i przykładach Pana (...) są darem Bożym, który Kościół otrzymał od swego Pana” (LG 43; por. KPK kan. 575), a życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych należy nienaruszalnie do życia i świętości Kościoła i znajduje się w centrum jego zbawczego misterium (LG 43 – 47; AG 18; KPK kan. 207 par. 2). W ten sposób konsekrowani przez profesję rad ewangelicznych, tak jak i instytuty życia konsekrowanego, w soborowej eklezjologii zostały objęte pogłębioną wizją Kościoła. Doświadczając w *communio* Kościoła wielości form życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych, a w konsekwencji wielości charyzmatów instytutów życia konsekrowanego i instytutów życia konsekrowanego, nie chodzi

o separacjonizm czy atomizację tej formy życia chrześcijańskiego. Idzie raczej o zwrócenie uwagi, że nie istnieje jeden wspólny charyzmat dla wszystkich instytutów życia konsekrowanego, tak jak „nie istnieje jakiś jeden charyzmat” życia konsekrowanego „jako jeden jednorodny dar duchowy dany wszystkim powołanym do życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych”. Należy raczej mówić o zakotwiczeniu życia konsekrowanego „w strukturze charyzmatycznej Kościoła. Struktura ta utkana jest z wielu charyzmatów poszczególnych instytutów, a te z kolei złożone są z charyzmatów rozumianych w sensie ścisłym, czyli z darów dawanych indywidualnie poszczególnym członkom danej wspólnoty”¹¹.

3. Wybrane elementy antropologii życia konsekrowanego

Soborowa potrzeba relektury tożsamości poszczególnych wspólnot życia konsekrowanego doprowadziła teologiczno-prawną refleksję do punktu, w którym stwierdza, że trzeba odejść od prób *a priori* definiowania życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych, a określanie życia konsekrowanego poszczególnych wspólnot uwolnić od abstrakcyjnych definicji. Tożsamość tak samych wspólnot, jak i jej członków trzeba wciąż na nowo definiować jako pochodną charyzmatycznego obdarowania Kościoła i *vocatio divina* poszczególnych wiernych. Szukając dróg reinterpretacji powołania osób konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych trzeba rozumieć je jako charyzmatyczny dar, który dzielony jest z tymi, którzy jako współpowołani otrzymali Bożą moc do życia w *communio* Kościoła tym samym charyzmatem instytutu życia konsekrowanego. W tym kontekście kreśląc kierunki antropologii prawa własnego instytutów życia konsekrowanego szczególnego znaczenia nabierają terminy: *vocatio divina*, konsekracja przez profesję rad ewangelicznych, „myśli i zamierzenia” założycielki czy założyciela instytutu życia konsekrowanego. Trzeba też zwrócić szczególną uwagę na troskę pasterzy Kościoła o życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych tak w Kościele powszechnym jak i w Kościołach partykularnych, na obecność osób konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych w życiu Kościoła lokalnego czy na instytucjonalny wymiar życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych. Wydaje się ważnym również – stąd oddzielnie

¹¹ P. Liszka, *Charyzmatyczna moc życia zakonnego*, Wrocław 1996, s. 119.

rozpatrywanym – elementem antropologii prawa własnego instytutów życia konsekrowanego winna być diakonia świadectwa osób konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych w *communio* Kościoła.

3.1. Vocatio divina

Przynależność do stanu życia konsekrowanego zasadza się na specjalnym Bożym powołaniu, które jako dar Ducha Świętego (KPK kan. 207 par. 2; kan. 573 par. 1) od strony Boga przybiera charakteru wyboru z miłości i domaga się od obdarowanego odpowiedzi o charakterze całkowitym i trwałym. Dar powołania uzdalnia obdarowanego do podjęcia stałej formy ewangelicznego życia według charyzmatu, jaki otrzymał Kościół za pośrednictwem założyciela czy założycielki instytutu, to jest uzdalnia do życia charyzmatem instytutu życia konsekrowanego rozpoznany i zatwierdzony przez Kościół (KPK kan. 573 par. 2), a tym samym do udziału w zbawczej misji Kościoła zgodnie z celem i duchem instytutu życia konsekrowanego, do którego powołany został wezwany mocą Bożego powołania (KPK kan. 574 par. 2)¹².

Powołanego do dokładniejszego naśladowania Chrystusa nie można zmusić do podjęcia dialogu z Wzywającym (kan. 573 par. 2). Powołanie ma charakter Bożej propozycji i w darze wolności Bóg daje powołanemu możliwość jej podjęcia (EE 5). Ponieważ jednak jest wezwaniem płynącym do człowieka z głębi Tajemnicy Trójcy Świętej, to nakłada na powołanego obowiązek wiary udzielenia pozytywnej odpowiedzi. Obowiązywalność akceptująca osobiste obdarowaniem Bożym wezwaniem ma swoje źródło w autorytecie Boga, rozumianym nie tylko formalnie, w sensie wymogu podjęcia powołującego wezwania, ale przede wszystkim jako paschalne posłuszeństwo Bogu. Wypływa ona z misterium dobroci Trójjedynego Boga i niesie ze sobą konieczność przyjęcia zaproszenia do mistycznych zaślubin (KPK kan. 607 par. 1). Dialog między wzywającym Bogiem a obdarowanym posiada charakter dynamicznego procesu przyjmowania i przekazywania charyzmatu instytutu. Dla powoła-

¹² Por. KPK kan. 204 par. 1: „(...) stawszy się z tej racji na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, zgodnie z własną każdego pozycją, są powołani do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył pełnić Kościołowi w świecie”; KPK kan. 208: „(...) każdy, zgodnie z własną pozycją i zadaniami współpracuje w budowaniu Ciała Chrystusowego”.

nego dialog ten przybiera również instytucjonalny charakter unormowany prawem powszechnym i prawem własnym instytutu, które ostatecznie strzegą tożsamości jego powołania¹³.

Poprzez dar powołania w akcie unilateralnej miłości Trójjedyny Bóg proponuje konkretnej osobie dokładniejsze naśladowanie Chrystusa, a propozycję tę konkretyzuje uzdalniając powołanego mocą Ducha Świętego do uczestnictwa w życiu charyzmatem kanonicznego instytutu życia konsekrowanego. W akcie profesji, który jest osobistą, płynącą z samego rdzenia wolności człowieka, odpowiedzią na Boże wezwanie, osoba powołana ostatecznie podejmuje Boże wezwanie. Wybiera wówczas za najważniejszą zasadę swego życia dokładniejsze naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii i opisane w konstytucjach własnego instytutu (KPK kan. 662) oraz zobowiązuje się publicznymi ślubami lub innymi zobowiązaniami do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa (KPK kan. 573 par. 1), których sposób realizacji – ze względu na naturę, ducha, charakter i cel oraz zgodnie ze sposobem życia – określony jest w konstytucjach danego instytutu (KPK kan. 598 par. 1).

3.2. Konsekracja przez profesję rad ewangelicznych

Kreśląc podstawy antropologii prawa własnego instytutu życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych należy wyjść od konsekracji, pojmowanej jako działanie Boga. W proponowanej refleksji zajmuje ono centralne miejsce. Nie chodzi tylko o zatrzymanie się przy próbie rozstrzygnięcia sporu, czy konsekracja przez profesję rad ewangelicznych w stosunku do chrzcielnej konsekracji sakramentalnej jest „nową konsekracją” czy „jej radykalizacją”¹⁴,

¹³ Por. J a n P a w e ł II, Encyklika o relacjach między wiarą a rozumem *Fides et ratio*, Poznań 1998, nr 13.

¹⁴ Odnośnie relacji między konsekracją chrzcielną a konsekracją poprzez profesję rad ewangelicznych wśród autorów można wyróżnić trzy tendencje:

a) definiująca konsekrację poprzez profesję rad ewangelicznych jako drugi chrzest. Por. J. L e c l e r q, *La profession, secund bapteme*, *Vie Spirituelle*, 76(1974), s. 150 – 163; B. S e c o n d i n, *Battesimo e vita religiosa nel mistero della Chiesa*, *Vita Religiosa*, 3(1967), s. 203 – 214; 299 – 311;

b) przyjmująca wewnętrzną jedność obydwóch konsekracji. Por. G. G a l o t, *Consacrazione battesimale e consacrazione religiosa*, *Vita Consacrata*, 14 (1978) s. 596: “Se la vita religiosa non fa applicare logicamente l'appartenenza al Cristo stabilita dal battesimo, si dovrebbe concludere che i laici i quali non si impegnano su questa vita, non sono perfettamente logici con il loro battesimo e non applicano coerentemente tutte le conseguenze, conclusione che appare inammissibile”; J. A u b r y, *Teologia della vita*

ale o ukazanie konsekracji przez profesję rad ewangelicznych w jej morfologicznym aspekcie jako wyczekujący dialog między Powołujący i powołanym. Dialog, w którego centrum jest całościowe i radykalne działanie Trójjedynego Boga, który oczekuje tak samo całościowej i radykalnej odpowiedzi od powołanego. Dla obdarowanego charyzmatem powołania do życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych konsekracja chrzcielna uszczegóławia się w radykalnym ofiarowaniu się Bogu w ubóstwie, czystości i posłuszeństwie oraz podjęciu stałego stylu życia, jaki wyływa z charyzmatu partykularnego instytutu życia konsekrowanego. Konsekracja ta umacnia bycie synem w Synu, oddania się Jemu żyjąc radykalnie duchem błogosławieństw. Na ile doskonalsza jest odpowiedź na Bożą konsekrację, na tyle bardziej osoba wewnętrznie staje się nierozdzielnie zjednoczona z Synem, który ofiarowuje swoje życie Bogu za zbawienie świata i otrzymuje od Ojca nowe życie (por. LG 46).

Nowość konsekracji przez profesję rad ewangelicznych opiera się na nowym zanurzeniu w śmierć Chrystusa i Jego zmartwychwstanie znajdującym swoje wypełnienie w pełnym oblubieńczej miłości świadomym wyborze wypełniającym misterium jednostkowego powołania człowieka. Chodzi tu o doświadczenie eucharystyczne i paschalne powołanego, które staje u początku nowego życia w Chrystusie i w Jego Kościele, a które we wspólnocie instytutu życia konsekrowanego wypełnia się w misji wyływającej z jej charyzmatu.

3.3. Aktualność „myśli i zamierzeń” założycielki czy założyciela

Innym ważnym elementem antropologii prawa własnego instytutu życia konsekrowanego jest konkretne praktyka rad ewan-

religiosa, Torino 1981; A. B a n d e r a, *La consacrazione a Dio per mezzo dei consigli evangelici*, Vita Consacrata, 7(1971), s. 612; A. B o n i, *La vita consacrata nel suo contenuto teologale*, Vita Consacrata, 7(1971), s. 271;

e) podkreślająca istotowe różnice pomiędzy obydwoma konsekracjami. Por. J. B e y e r, *De statu vitae professionis evangelicorum consecratae*, Periodica, 55(1966), s. 47; C. D o l z a, *Il senso della consacrazione religiosa*, Torino 1971, s. 9 nn; E. G a m b a r i, *La Costituzione „Lumen gentium” e la vita religiosa*, Vita Religiosa, 2(1966), s. 39; F. G i a r d i n i, *Consacrazione battesimale e consacrazione mediante i consigli evangelici. Una vita esclusivamente consacrata alla SS. Trinità*, Vita Consacrata, 22(1986), s. 823 nn; A. P i g n a, *La consacrazione religiosa*, w: *Vita religiosa. Bilancio e prospettive* (red. E. A n i c i l l i), Viterbo 1982, s. 121 – 159.

gelicznych według „myśli i zamierzeń” założycieli czy założyciela instytutu (KPK kan. 578). Fundamentalną kategorię życia konsekrowanego trzeba interpretować w kontekście charyzmatycznego obdarowania. Chrystoformizm i radykalizm pójścia za Chrystusem przedstawiony w Ewangelii dla poszczególnej osoby konsekrowanej przez profesję rad ewangelicznych ukonkretnione są rzeczywistością jej powołania. Stała praktyka rad ewangelicznych w instytucie życia konsekrowanego według prawa własnego instytutu jest podejmowana przez jego członków mocą Ducha Świętego (KPK kan. 573 par. 1). Poszczególne instytuty, mając na uwadze własny charakter i cel, powinny odszukiwać tak w swoich konstytucjach, jak i w całym swoim prawie własnym, sposobów realizacji rad ewangelicznych zgodnie z własnym stylem życia (KPK kan. 598 par. 1; kan. 599-601). Wierni, którzy na podstawie swojego powołania w akcie profesji podejmują stały styl życia właściwy danemu instytutowi, zobowiązują się tym samym do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa (KPK kan. 573 par. 2) w duch założycielki czy założyciela. Rady ewangeliczne, interpretowane i praktykowane według ducha założyciela czy założycielki, pozwalają ukazać właściwy instytutowi aspekt misterium Chrystusa tak (KPK kan. 577), by członkowie instytutu doskonalili się w miłości Boga i służbie Kościołowi według charyzmatu instytutu. Dar ewangelicznej rady czystości uzdalnia osobę konsekrowanego do „obfitej płodności w niepodzielnym sercu” (KPK kan. 599) w realizacji celu charakteryzującego strukturę charyzmatu instytutu (KPK kan. 598 par. 1); dar ewangelicznej rady ubóstwa przeżywany zgodnie z własnym prawem instytutów (KPK kan. 600) uzdalnia do dokładniejszego naśladowania Chrystusa według myśli i zamierzeń założyciela wyrażonych w konstytucjach instytutu (KPK kan. 662); dar ewangelicznej rady posłuszeństwa zobowiązuje konsekrowanego „do podporządkowania własnej woli prawowitym przełożonym, zastępującym Boga” (KPK kan. 601) tak, by dokładniej naśladować Chrystusa który zawsze wypełnia wolę Ojca (KPK kan. 577). Rady ewangeliczne winny być pojmowane przez osoby konsekrowane jako wyraz oblubieńczej odpowiedzi, prowadzącej do dokładniejszego naśladowania Chrystusa oraz uzdalniającej do bezgranicznej miłości Ojca w Duchu Świętym.

Członkowie instytutu winni nie tylko wiernie i całkowicie zachowywać rady ewangeliczne, lecz także zgodnie z prawem własnym

instytutu układać całe swoje życie i zdążać do osiągnięcia doskonałości własnego stanu (KPK kan. 598 par. 2; kan. 210). W ten sposób rady ewangeliczne przeobrażają się z prostych instrumentów prowadzących do osiągania osobistej doskonałości w efektywne eklezjalne znaki Bożej rzeczywistości (KPK kan. 573 par. 1) oraz wprowadzają powołanego w tajemnicę zbawczej *communio* Kościoła i w misterium eucharystycznego zjednoczenia z Chrystusem.

3.4. Troska pasterzy Kościoła o życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych

Analizując rolę hierarchicznej władzy Kościoła wobec charyzmatycznej rzeczywistości konsekracji przez profesję rad ewangelicznych, trzeba najpierw zwrócić uwagę na konieczną naturalną pasywność pasterzy Kościoła wobec obdarowania wspólnoty Ludu Bożego zarówno nowymi formami życia konsekrowanego, jak i charyzmatami partykularnymi poszczególnych instytutów życia konsekrowanego (KPK kan. 577) oraz poszczególnych wiernych darem Bożego powołania do życia konsekrowanego przez profesję rad ewangeliczne. W poszczególnych przypadkach darów tych Kościół nie kreuje, a jako takie otrzymuje, rozpoznaje i zachowuje (KPK kan. 575). Kompetentna władza kościelna, która w imieniu wspólnoty Kościoła rozpoznaje stałe formy życia konsekrowanego (KPK kan. 605) i mocą władzy pasterskiej aprobeuje nowo powstające instytuty życia konsekrowanego (KPK kan. 579 i kan. 605) oraz interpretuje rady ewangeliczne, jak również reguluje ich praktykę, troszczy się o to, by poszczególne wspólnoty życia konsekrowanego wzrastały i rozwijały się zgodnie z duchem ich założycieli i źródeł tradycji (KPK kan. 576).

Kościół poprzez obowiązujące dyspozycje Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku jest otwarty na nowe instytucjonalne formy życia konsekrowanego, to znaczy na stałe formy życia wiernych różne od już aprobowanych form życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych. Ponieważ aprobata nowych instytucjonalnych form życia konsekrowanego jest nie tylko aktem prawnym, lecz przede wszystkim zdarzeniem teologiczno-prawnym ujętym dynamiką *traditio* i *receptio*, stąd rozeznanie ich i zatwierdzanie zarezerwowane są Stolicy Apostolskiej (KPK kan. 605). Nowo powstałe formy życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych winny spełniać warunki obowiązującej dyscypliny kanonicznej

wyrażonej w dyspozycjach kan. 207 par. 2 oraz kan. 573 Kodeksu Jana Pawła II z 1983 roku.

Erygowanie na terenie diecezji nowego instytutu życia konsekrowanego według już aprobowanej przez Kościół formy życia konsekrowanego należy, po przeprowadzeniu konsultacji ze Stolicą Apostolską, do biskupa diecezjalnego (KPK kan. 579). W ramach aprobowanych przez Stolicę Apostolską form życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych troska o nowe charyzmaty życia konsekrowanego, przekazywane Kościołowi przez Ducha Świętego za pośrednictwem założycielki czy założyciela, ciąży przede wszystkim na biskupach diecezjalnych. Oni to, na terenie powierzonych sobie diecezji, winni je rozeznawać, promować i wspomagać ich promotorów, by ci jak najpełniej wyrażali swoje założenia i zabezpieczali je w odpowiednich statutach (KPK kan. 605). Po rozpoznaniu założycielskiego obdarowania i jego kanonicznej aprobacie wyrażonej aktem erekcyjnym przez biskupa diecezjalnego (KPK kan. 579), Kościół ochrania myśli i zamierzenia założycieli odnośnie natury, celu, ducha i charakteru nowego instytutu oraz krystalizujących się jego zdrowych tradycji (KPK kan. 578). Elementy te winny być opisane w unormowaniach kodeksu fundamentalnego powstającego instytutu, czyli w konstytucjach¹⁵. Zazwyczaj aprobatą instytutu przez właściwych pasterzy Kościoła połączona jest z zatwierdzeniem kodeksu fundamentalnego instytutu. Konstytucje instytutu, z chwilą kanonicznej aprobaty przez właściwych pasterzy Kościoła (KPK kan. 587 par. 2), stają się prawem statutowym tak osób konsekrowanych powstającego instytutu, jak i samych instytutów.

Prawo własne instytutu życia konsekrowanego, aprobatą którego wyrasta z hierarchicznego rozeznania wspólnotowego charyzmatu życia konsekrowanego, ochrania również, zgodnie z naturą charyzmatu instytutu, właściwą instytutowi autonomię (KPK kan. 586 par. 1). Wypracowany w procesie rozeznania i aprobaty nowego instytutu życia konsekrowanego kodeks fundamentalny ukazuje również specyfikę Bożego powołania jego członków i charakteryzuje

¹⁵ Używane w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku terminy: „natura”, „cel”, „duch”, „charakter” i „zdrowe tradycje” nie są pojęciami ostrymi. Oznaczana przez nich rzeczywistość przenika się nawzajem i uzupełnia. Wyrażają one strukturę charyzmatu partykularnego instytutu życia konsekrowanego nie wyczerpując jej jednak.

konstytutywne elementy struktury ich powołania, ochrania je oraz przekazuje normy służące zarówno jego realizacji, jak i rozwojowi. Ukształtowane unormowania kodeksu fundamentalnego nowo powstałego instytutu życia konsekrowanego dla jego członków stają się w ten sposób ewangeliczną regułą życia wspólnoty instytutu (KPK kan.662).

Kanoniczna aprobata przez Kościół nowego daru życia konsekrowanego nadaje rodzącej się wspólnocie, która już prawdopodobnie tworzy w Kościele stowarzyszenie publiczne lub prywatne (KPK kan. 312-326)¹⁶, formę osoby prawnej jako instytutu życia konsekrowanego (KPK kan. 114-115). W procesie zatwierdzenia konstytucji instytutu Kościół nie ogranicza się jedynie do nadania nowego statusu prawnego grupie wiernych żyjących radami ewangelicznymi, ale potwierdza słuszne miejsce wspólnoty instytutu w strukturze charyzmatycznej Kościoła oraz stwierdza jej przynależność do życia i świętości Kościoła (KPK kan. 207 par. 2). Kanoniczna aprobata tak instytutu życia konsekrowanego, jak i jego konstytucji, niesie ze sobą dla jego członków jakościowo nową obecność w *communio* Kościoła.

Kościół przez swoich pasterzy wobec charyzmatycznego wymiaru życia konsekrowanego wypełnia funkcję hierarchiczną. Towarzyszy założycielom i założycielkom w procesie instytucjonalizacji charyzmatu założycielskiego. Rozpoznaje i interpretuje rad ewangelicznych w duchu założyciela instytutu oraz wspiera przełożonych w kierowaniu wspólnotami życia konsekrowanego (KPK kan. 397 par. 2; 678 par. 2 – 3; kan. 683 par. 1 – 2). Obecny jest również we wspólnocie instytutu, która przyjmuje nowo powołanych oraz weryfikuje, poprzez posługę właściwych przełożonych, ich Boże wezwanie do życia charyzmatem instytutu (KPK kan. 597; kan. 641 – 645), a także wspiera przełożonych, którzy w imieniu Kościoła przyjmują profesję oraz towarzyszy swoim synom i córkom w ofiarnym akcie składania siebie samych Bogu w akcie profesji (KPK kan. 654 i 656 p. 5).

Obecność Kościoła poprzez swoich pasterzy tak w życiu poszczególnych instytutów życia konsekrowanego jak i jego członków, chociaż jest obecnością sukcesywną, weryfikującą oraz stwierdzającą

¹⁶ Por. V. De P a o l i s, *La vita consacrata nella Chiesa*, Bologna 1992, s. 81.

rzeczywistość ontycznej transformacji osoby konsekrowanej, ma jednak w swojej istocie nie tylko pośredniczący czy potwierdzający, ale *stricto* konstytutywny charakter.

3.5. Obecność osób konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych w życiu Kościoła lokalnego

Charyzmat partykularny instytutu życia konsekrowanego jest darem dla Kościoła jednego, świętego, katolickiego i apostołskiego, uzdalniającym tak cały instytut jak i jego strukturalne części oraz poszczególnych członków do wypełniania sobie właściwych zadań w Kościele partykularnym na terenie parafii, określanej jako „wspólnotę wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym” (KPK kan. 515 par. 1), która obejmuje wszystkich wiernych określonego terytorium (KPK kan. 518). Jan Paweł II przemawiając do przełożonych zakonów męskich z okazji przedstawienia dokumentu *Mutuae relationes* 24 listopada 1978 roku, podjął tematykę obecności instytutów zakonnych w życiu Kościoła partykularnego i wskazał: „gdziekolwiek jesteście na świecie, poprzez Wasze powołanie istniejecie „dla Kościoła powszechnego”, ale przez swoje posłannictwo jesteście <<w określonym Kościele lokalnym>>. Tak więc Wasze powołanie dla Kościoła powszechnego urzeczywistnia się wewnątrz Kościoła lokalnego. Trzeba dołożyć wszystkich starań, ażeby <<życie konsekrowane>> rozwijało się w poszczególnych Kościołach lokalnych, ażeby przyczyniało się do ich duchowej budowy, ażeby stanowiło ich szczególną siłę. Jedność z Kościołem powszechnym poprzez Kościół lokalny jest Waszą drogą”¹⁷. Konsekrowany przez profesję rad ewangelicznych w darze swojej konsekracji, włączając się nieodwołalnie w życie charyzmatem instytutu, włącza się jednocześnie w całe dzieło instytutu. Przez konsekrację Bóg nie tylko wybiera, wyłącza i poświęca dla siebie, lecz wprowadza w dzieło zbawcze swego Syna dla Królestwa prawdy, pokoju i zbawienia. Jest to zarazem uczestnictwo w działalności Kościoła, która dla osoby konsekrowanej w Kościele partykularnym i parafii niesie konkretne wyzwania¹⁸.

¹⁷ Jan Paweł II, *Życie zakonne jako droga do świętości*, w: E. Weron SAC, A. Jaroń SAC, *O życiu zakonnym*, Warszawa 1984, s. 20.

¹⁸ Por. J. Wroceński, *Kościół partykularny a Instytuty Życia Konsekrowanego i Stowarzyszenia Życia Apostołskiego*, Prawo Kanoniczne, 44 (2001) nr 1 – 2, s. 47 – 70.

3.6. Instytucjonalność życia konsekrowanego

Charyzmat życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych łączy strukturę instytucjonalną wspólnoty z ożywiającym i dynamizującym ją Duchem Świętym. Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych swoją teologalną naturą ukierunkowuje prowadzoną teologiczno-prawną refleksję na wymiar charyzmatyczny dwóch immanentnie ze sobą złączonych rzeczywistości, to jest na powołanie instytutu życia konsekrowanego we wspólnocie Kościoła, który wyrasta z instytucjonalizującego się charyzmatu założycielskiego oraz na obdarowanie chrześcijanina w Kościele i dla Kościoła powołaniem do podjęcia życia charyzmatem instytutu¹⁹. Oba te wydarzenia, które swoją treścią sięgają Dnia Pięćdziesiątnicy (Dz 2,1- 13), należy postrzegać jako kościelne wydarzenia teologiczno-prawne, mające swój kanoniczny opis w prawie własnym instytutu życia konsekrowanego, zwłaszcza zaś aprobowanych przez Kościół konstytucjach. Prawo własne wspólnoty życia konsekrowanego jest prawem w tej mierze, w jakiej ono tę wspólnotę ożywia, tworzy i historycznie określa w *communio* Kościoła.

4. Być znakiem w *communio* Kościoła

Konsekrująca miłość Boga do wezwanego i oblubieńcza odpowiedź człowieka włączają powołanego w dzieło budowania Kościoła i zbawienia świata. Jednocześnie uzdalniają go do diakonii świadectwa o eschatycznej rzeczywistości wobec całego stworzenia. W kontekście powszechnego powołania do świętości apostołski charakter obecności (por. AA 2) zarówno osób konsekrowanych przez profesję rad ewangelicznych, jak i samych instytutów życia konsekrowanego we wspólnocie pielgrzymującego Ludu Bożego to przede wszystkim spełnianie funkcji znaku wskazującego eschatyczny wymiar egzystencji każdego człowieka (KPK kan. 573 par. 1)²⁰ oraz nieustanne katecheza kierowana do współczesności, że „świat nie może przemienić się i ofiarować Bogu bez ducha ewangelicznych błogosławieństw” (LG 31).

Każdorazowo przyjęty dobrowolnie dar Bożego powołania prze-

¹⁹ Por. F. W u l f, dz. cyt., s. 602.

²⁰ Por. W. N e c e l, *Prawo własne instytutu życia konsekrowanego jako funkcja charyzmatycznego obdarowania Kościoła*, Poznań 2006, s. 223-246.

nika osobę obdarowaną i przemienia ją ontycznie²¹. W ten sposób czyni ją znakiem promieniowania mocy Ducha Świętego oraz ukazuje najgłębszy wymiar powołania człowieka (por. LG 44). Bezwarunkowe i totalne oddanie się osoby konsekrowanej Bogu w akcie profesji rad ewangelicznych w swojej istocie jest współudziałem w zbawczej misji Chrystusa podejmowanej przez Kościół (por. LG 25). Osoba konsekrowana i jej świadectwo nie są dwiema odrębnymi rzeczywistościami, ale rzeczywistością jedną i głęboko spójną. Dla osoby konsekrowanej przez profesję rad ewangelicznych dawanie świadectwa o Jezusie Chrystusie jest współrzędne dla jej samostanowienia; stąd istota misji apostołskiej osoby konsekrowanej przez profesję rad ewangelicznych polega na świadectwie znaku całkowitego oddania się zbawczej woli Boga w modlitwie i pokucie (KPK kan. 673). W ten sposób funkcja znaku osób konsekrowanych w Kościele wsparta jest dynamicznym świadectwem, jako widzialnym i doświadczalnym kryterium prawdziwości wskazywanych rzeczywistości eschatycznych²².

Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jest „znakiem i prorocstwem dla braci i świata” (VC 15). W swym radykalizmie znak ten jest świadectwem pierwszeństwa Boga i Ewangelii w życiu chrześcijanina. Autentyczne świadectwo rodzi się z miłości Boga i z umiłowania świętości, które widoczne stają się w życiu poprzez słowa i czyny. Osoba konsekrowana wyraża swe prorockie świadectwo przez poszukiwanie woli Bożej, trwanie w komunii kościelnej, duchowe rozeznanie i umiłowanie prawdy, poszukiwanie w duchu założycielki czy założyciela instytutu nowych dróg realizacji Ewangelii. Wspólnota ludzi dobrej woli na każdym etapie swoich dziejów potrzebuje znaku powołania do świętości, to jest jednoznaczego i jawnego znaku „przyszłego wieku”. Skuteczność tego znaku, będącego *sensu stricto* znakiem świadectwa, wynika ze zgodności między przepowiadaniem i życiem. Publiczne świadectwo tak indywidualne osób konsekrowanych, jak i poszczególnych wspólnot życia konsekrowanego, wynika z „przedziwnych zaślubin” (KPK kan. 607 par. 1) poszczególnych powołanych z Bogiem. Egzystencja osoby powołanej do życia konsekrowanego przez profesję

²¹ Por. A. J. Nowak, *Osoba konsekrowana*, t. I: *Ślub ubóstwa*, Lublin 1992, s. 66.

²² Por. S. Ledwoń, *Świadectwo życia konsekrowanego*, w: A. Nowak, *Vita consecrata. Adhortacja. Tekst i komentarz*, Lublin 1999, s. 306.

rad ewangelicznych, realizowana jako zaślubiny i znak eschatyczny, jest ze swej natury jednocześnie apostołstwem. Świadczenie życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych o umiłowanym nade wszystko Bogu wobec współczesnego człowieka i świata staje się równocześnie w swoim radykalizmie funkcją motywacyjną do życia Ewangelią Chrystusa Pana.

Zakończenie

Zapoczątkowany na Soborze watykańskim II proces odnowy życia konsekrowanego przez profesję rad ewangelicznych w Kościele trwa. Życie konsekrowane tak jak i Kościół potrzebuje wciąż na nowo soborowego *aggiornamento* i *approfondimento*. Człowiek współczesny jak i zmieniający się świat z sobie właściwymi procesami globalizacji ekonomii i informatyzacji kultury stawia przed konsekrowanymi wciąż nowe wyzwania. Inkulturacja założycielskiego charyzmatu dla poszczególnych wspólnot, z natury swojej, jest wciąż niedokończona. „Założyciele potrafili ucieleśniać w swych czasach odwagą i świętością ewangeliczne przesłanie. Konieczne jest, by ich duchowi synowie, wierni tchnieniu Ducha Świętego, kontynuowali to świadectwo w czasie, naśladując ich zdolność tworzenia dojrzałą wiernością charyzmatowi początków, nie przestając wsłuchiwać się w wymagania chwili obecnej”²³. Relektura *Perfectae caritatis* i kanonicznych dyspozycji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku jest okazją jeszcze raz, by w soborowym przesłaniu posługując się hermeneutyką ciągłości nie szukać „granic, których nie wolno przekroczyć”, ale wydobyć z nich wciąż aktualne wskazania zakotwiczone w ewangelicznym dokładniejszym naśladowaniu Chrystusa skonkretyzowanym w charyzmacie partykularnym instytutu. Chociaż podstawowym celem struktury prawa własnego instytutu życia konsekrowanego nie jest ochrona subiektywnych praw pojedynczych członków danej wspólnoty, lecz zagwarantowanie, na poziomie konstytucji czy sytuacji obiektywnych, integralności i prawdy zbawczej charyzmatu partykularnego instytutu i charyzmatu powołania jego członków, to jednak jego codzienna lektura, interpretacja i stosowanie winny kształtować się i być zakotwiczone w antropologii chrześcijańskiej.

²³ Jan Paweł II, *Słowo Ojca św. do uczestników Światowego Kongresu Życia Konsekrowanego*, L'Osservatore Romano (PL), 14(1993) nr 3, s. 4.

In Richtung der Anthropologie des Eigenrechtes von Instituten des geweihten Lebens

Die Dynamik vom Konziliären aggiornamento und approfondimento im Jahr des 25 jährigen Jubiläums der Einführung in die lateinische Kirche des Codex Iuris Cannonici vom 1983 bietet eine gute Gelegenheit zur Reflexion. Diese Reflexion betrifft nicht nur den Bereich der Richtungen von der nachkonziliären Erneuerung des geweihten Lebens durch die Profess der evangelischen Räte, sondern ist auch eine Suche – nach der konziliären Lehre – nach weiteren Richtungen der Erneuerung und Reform des geweihten Lebens in jeweiligen Gemeinschaften sowie die Anpassung gemäß der „Gedanken und Absichten“ einer Gründerin oder eines Gründers eines Instituts zu Herausforderungen, die für die Kirche das XXI Jahrhundert mitbringt.